

iştirakine de ışık tutan *Hiss-i İnkılâb* (1. bs., İstanbul 1326) ve Doksanüç Savaşı için önemli bir kaynak olup paşanın savaş esnasındaki yazışmalarını içeren ve belgesel bir nitelik taşıyan, ayrıca biyografisini de içeren *Umdetü'l-hakâyiğ* (bk. bibl.) adlı eserleridir. Kendisine yöneltilen suçlamaları ve yargılanmasını anlatan *Süleyman Paşa Muhâkemesi*'nin ilk baskısı, babasının evrakından derlenmiş olarak biyografisini de içermek üzere oğlu Mehmed Sâmî tarafından 1912'de yapılmıştır. Savaş ve muhâkemesiyle ilgili belgeleri, bunları kendisine teslim ettiği Bağdat doğumlu bir Fransız yazarı olan Faust Lurion tarafından Fransızca olarak iki büyük kitap halinde neşredilmiştir. Bu eserler paşanın ölümünden sonra yayımlanmıştır. Sağlığında neşrettikleri arasında halk için hazırlanmış dinî risâleler olan *Îrâde-i Cüz'iyeye Risâlesi* (İstanbul 1283), muhtasar, kebîr ve sagîr olmak üzere ilmi hâl risâleleri (1. bs., İstanbul 1286); *Mebâni'l-inşâ* (İstanbul 1288), *İlm-i Sarf-ı Türkî* (2. bs., İstanbul 1293) ve askerî okullar için ders kitabı olarak düzenlenen *Târîh-i Âlem*'dir (İstanbul 1293). Bu eser paşanın yargılanması ve askerlikten tardı sebebiyle uzun yıllar Harbiye Mektebi deposunda kalmış, ilmi hâller ise birçok defa basılmıştır. *Târîh-i Âlem*'de Türkler'e geniş yer ayırmış olması ve bazı yabancı kelimeleri Türkçe olarak karşılamadaki hassasiyeti Türkçüler arasında saygın bir yer edinmesine vesile olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Süleyman Hüsnü Paşa, *Hiss-i İnkılâb yahud Sultan Abdülaziz'in Hal'i ile Sultan Murâd-ı Hâmis'in Cülûsu*, İstanbul 1326; a.mlf., *Umdetü'l-hakâyiğ*, İstanbul 1928, I-VI; Süleymanpaşazâde Mehmed Sâmî, *Süleyman Paşa Muhâkemesi*, İstanbul 1328, I-VI; F. Lurion, *La guerre turco-russe de 1877-78: Campagne de Suleyman Pacha*, Paris 1883; a.mlf., *Guerre turco-russe 1877-1878: Suleyman Pacha et son procès*, Paris 1884; F. Bamberg, *Geschichte der orientalischen Angelegenheit im Zeitraume des Pariser und des Berliner Friedens*, Berlin 1892, tür.yer.; İ. Halil Sedes, *1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı*, İstanbul 1940, VII, tür.yer.; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 303, 305, 308, 309; Hüseyin Namık Orkun, *Büyük Türkçü Süleyman Hüsnü Paşa, Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1952; Kemal Zülfi Tanerî, *Türk Edip ve Tarihçilerinden Süleyman Hüsnü Paşa'nın Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1963; Fethi Tevetoğlu, *Süleyman Paşa*, Ankara 1988; Erol Özbilgen, *Osmanlıların Balkanlardan Çekilişi: Süleyman Hüsnü Paşa ve Dönemi*, İstanbul 2006; O. Moreau, *L'Empire ottoman à l'âge des réformes: Les hommes et les idées du "nouvel ordre" militaire, 1826-1914*, Paris 2007, s. 168-177; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Şıpka Kumandanı Süleyman Paşa'nın Menfâ Hayatına Dair Bazı Vesikalar", *TTK Belleten*, XII/45 (1948), s. 207-221.



KEMAL BEYDİLLİ

SÜLEYMAN b. MİHRÂN

(bk. A'MEŞ).

SÜLEYMAN b. MUGİRE

(سليمان بن المغيرة)

Ebû Saîd Süleymân
b. el-Mugire el-Kaysî el-Basrî
(ö. 165/781)

Hadis hâfızı.

Bekir b. Vâil kabilesinin bir kolu olan Benî Kays b. Sa'lebe'nin mevlâsı olduğu için Kaysî ve Bekrî nisbeleriyle anılır. Babasından başka Hasan-ı Basrî, İbn Sîrîn, Humeyd b. Hilâl el-Adevî, Sâbit el-Bünânî, Saîd b. İyâs el-Cüreyrî, Ebû Mûsâ el-Hilâlî gibi muhaddislerden hadis rivayet etti. Kendisinden Abdullah b. Mübârek, Abdurrahman b. Mehdî, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ka'nebî, Affân b. Müslim, Esed b. Mûsâ, Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn, Yahyâ b. Âdem, Yezid b. Hârûn, Nadr b. Şümeyl, Süleyman b. Harb gibi şahsiyetler rivayette bulundu. Kendisinden önce vefat eden iki hadis hâfızı Şu'be b. Haccâc ile Süfyân es-Sevrî de ondan hadis rivayet etti. Süfyân es-Sevrî, Basra'ya gittiğinde rahatsız olduğu için Süleyman b. Mugire'ye uğrayamadı, rivayet ettiği hadisleri kendisinden duyup nakledebilmek için yanına gelmesini rica etti, Süleyman b. Mugire de bu isteği yerine getirerek rivayetlerini ona okudu.

Eyyûb es-Sahtiyânî, hadis hâfızı ve fakih Humeyd b. Hilâl'in rivayet ettiği hadisleri en iyi Süleyman b. Mugire'nin bildiğini söylemiş, Ali b. Medîni de onun Sâbit el-Bünânî'den hadis rivayet edenler arasında Hammâd b. Seleme'den sonra en güvenilir râvi olduğunu belirtmiştir. Şu'be b. Haccâc, Süleyman'ı güvenilir rivayetleri sebebiyle "Basra halkının efendisi" diye nitelemiştir. Vüheyb b. Hâlid, Eyyûb es-Sahtiyânî'nin tavsiyesi üzerine ondan hadis öğrenmek için yanına gittiğinde bir köşede Süleyman b. Mugire'nin başka bir köşede de babasının oturduğunu ve her birinin huzuruna gelen öğrencilere hadis rivayet etmekle meşgul olduklarını söylemiştir. Ebû Dâvûd et-Tayâlisî de onu hayırlı bir insan, hadis ilminin önde gelen şahsiyetlerinden biri diye övmüştür. Kaynaklarda imam, hâfız, kudve gibi unvanlarla anılan Süleyman b. Mugire hakkında İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Hâtim er-Râzî gibi hadis münekkitleri sika ve sebt terimlerini kullanmışlardır.

İbn Hacer'e göre tebeu't-tâbiîn neslinin yedinci, Süyûtî'ye göre beşinci tabakasından olan Süleyman b. Mugire'nin rivayetleri *Kütüb-i Sitte* başta olmak üzere diğer hadis kitaplarında, âli rivayetleri de Ali b. Ca'd'ın *el-Ca'diyât*'ında bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 280; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 38; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 144-145; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 69-73; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 415-419; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 220-221; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 220-221.



HASAN CİRİT

SÜLEYMAN b. MUHAMMED

(bk. MEVLÂY SÜLEYMAN).

SÜLEYMAN NAZİF

(1869-1927)

II. Meşrutiyet dönemi şairi,
yazar ve gazeteci.

Diyarbakir'de doğdu; birçok âlim, şair ve devlet adamı yetiştiren köklü bir aileye mensuptur. Divan şiiri tarzında manzumeleri, *Mizânü'l-edeb* adlı belâgat kitabı ile *Mir'âtü'l-iber* adlı on ciltlik tarihi bulunan Diyarbakirli Mehmed Said Paşa'nın oğlu ve Servet-i Fünûn devri şairlerinden Faik Âli Ozansoy'un ağabeyidir. Devrinde kitâbet ve inşâsıyla tanınan büyük babasının adı da Süleyman Nazif'tir. Büyük dedesi ise yine döneminin ediplerinden İbrâhim Cehdî'dir. Annesi Ayşe Hanım'ın ataları Akköyünlü Devleti'ne mensup Hindî adlı bir Türk aşiretinin reisleridir.

Düzenli bir tahsil hayatı olmayan Süleyman Nazif ilk öğrenimine babasının görevli olarak bulunduğu Harput'ta başladı; bir süre Diyarbakir Rüşdiyesi'ne devam etti. Mardin'de kaldıkları sırada başta babası olmak üzere Abdülkerim Sâbit ve Adliye müfettişi Ferid Bey'den tarih, mantık, gramer ve edebiyat, bir Ermeni papazdan Fransızca ve Muş müftüsünden Arapça dersleri aldı. Daha küçük yaşta iken Nâmik Kemal ile Abdülhak Hâmid'in (Tartan) eserlerini okuduğu gibi Mardin'de evlerindeki sohbetler sayesinde kültürünün genişletme imkânı buldu. Babasının Mardin'de vefatı üzerine Diyarbakir'e döndü (1891). Burada Vali Sırrı Paşa'nın aracılığıyla Muş Reji Müdürlüğü'nde, Mardin ve Diyarbakir İdare Meclisi'nde çalıştı.

Diyarbakir'de Vilâyet Matbaası müdürlüğü yaparken vilâyet gazetesinde başyazar yazmaya başladı. O sırada Diyarbakir